

Natalia Anzulewicz-Pyzik

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Marcin Szumigraj

Uniwersytet Zielonogórski

XVI Letnia Szkoła Andragogów i Poradodawców, Zielona Góra, 18–21 maja 2015 r.

W maju 2015 roku odbyło się już szesnaste spotkanie doświadczonych i młodych badaczy nauk społecznych i humanistycznych. Obrady XVI Letniej Szkoły Andragogów i Poradodawców, organizowanej pod patronatem Zespołu Pedagogiki Społecznej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, toczyły się na Uniwersytecie Zielonogórskim. Organizacja spotkania była możliwa dzięki bliskiej współpracy Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego, Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu, Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego, Naukowego Towarzystwa Poradodawczego. Sekretarzem XVI LSAiP był dr Marcin Szumigraj. Twórca i kierownik naukowy Szkoły prof. Józef Kargul czuwał nad jej klasyczną i podtrzymywaną od lat formułą. Spotkania początkujących pracowników naukowo-dydaktycznych z naukowcami, andragogami, poradodawcami, a także badaczami z innych dyscyplin nauk humanistycznych i społecznych stanowiły jej podstawę.

Udział uczestników Szkoły w konstruowaniu jej formy nie ograniczał się do wygłoszenia referatu będącego prezentacją badań własnych, ale każdorazowo był okazją do dyskusji nad jego merytoryczną treścią i zasadnością podejmowanych celów badawczych. Ponadto, uczniowie Szkoły prezentowali sylwetki naukowe zaproszonych profesorów oraz prowadzili spotkania autorskie z Mistrzami. Udział w LSAiP wiązał się również z nabywaniem doświadczenia w budowaniu warsztatu pracy naukowej między innymi przez udział w „grze symulacyjnej”. Polegała ona na podjęciu wyzwania, przed jakim stają redaktorzy czasopism naukowych. Młodzi naukowcy wcielili się w role rad naukowych wydawnictw i dokonywali krytycznej analizy artykułów, wyznaczonych do recenzji. Każdy z uczestników otrzymał także szansę przygotowania artykułu naukowego z możliwością publikacji (po uzyskaniu dwóch pozytywnych recenzji) w czasopiśmie *Dyskursy Młodych Andragogów*, o czym poinformowała wszystkich redaktor naczelna pisma dr Małgorzata Olejarz.

Oficjalnego otwarcia Szkoły dokonali: ze strony Uniwersytetu Zielonogórskiego prof. Zdzisław Wołk, prorektor ds. nauki i współpracy z zagranicą, w imieniu władz

Dolnośląskiej Szkoły Wyższej dziekan wydziału nauk pedagogicznych DSW prof. Mirosława Nowak-Dziemianowicz, natomiast w imieniu Naukowego Towarzystwa Poradowniczego jego przewodnicząca prof. Alicja Czerkawska (DSW). Profesor Z. Wołk pokazał i poddał analizie publikację materiałów z pierwszej konferencji, która w 1999 roku obradowała w Ochli i na której narodził się pomysł uruchomienia Letniej Szkoły Młodych Andragogów. Przywołał teksty pierwszych jej uczestników, m.in.: Ewy Kurantowicz, Dariusza Jacha, Hanny Solarczyk i Aliny Matlakiewicz.

Profesor M. Nowak-Dziemianowicz, otwierając Szkołę, wspominała swoje pierwsze lata studiów, kiedy poznała prof. Józefa Kargula oraz prof. Alicję Kargulową jako swoich nauczycieli. Profesor A. Czerkawska podkreśliła znaczenie momentu uwzględnienia w Szkole dyskursu poradowniczego i docenienie stałej obecności poradowniców w prowadzeniu Szkoły, a także rozwinięcie nazwy: z Letniej Szkoły Młodych Andragogów na Letnią Szkołę Andragogów i Poradowniców.

Wykład inauguracyjny XVI Letniej Szkoły pt. *Między „zatrudnialnością” a walką o uznanie. Neoliberalne i etyczne koncepcje jednostki oraz wspólnoty* wygłosiła prof. Nowak-Dziemianowicz. Prelegentka przedstawiła rozważania dotyczące dwóch dróg dyskursu interpretatywnego, nazwanego przez Czyżewskiego dyskursem wolności, który stanowi alternatywę dla koncepcji zatrudnialności. Jedna z dróg dotyczy dylematu, czy należy uzasadniać zastane praktyki, czy też demaskować ich ukryty wymiar. Natomiast druga skupiona jest na pytaniu, czy należy konserwować *status quo* instytucji, czy też zachęcać pracowników do emancypacji i zmiany. Ponadto, profesor zwróciła uwagę na problematykę metodologii badań i roli interpretacji w nauce. Zauważyła, iż interpretacja z założenia jest subiektywna, podporządkowana własnym pytaniom badawczym i własnym potrzebom badacza. Kontynuując rozważania, podkreśliła także, iż edukacja przestała być wartością autoteliczną i należy jej tę wartość bezwzględnie przywrócić. Na zakończenie zwróciła uwagę na niektóre pedagogiczne narracje uznania, obecne w procesie kulturowych i społecznych zmian.

Profesor Mariusz Kwiatkowski (prodziekan ds. studenckich, Uniwersytet Zielonogórski) w ramach spotkania autorskiego wygłosił wykład zatytułowany *Między bogaczem a Łazarzem. Dylematy badacza społecznego*, w którym zaprezentował wyzwania i alternatywy wyboru, przed którymi współcześnie staje człowiek zajmujący się poznawaniem rzeczywistości społecznej. Pierwszy przedstawiony przez profesora dylemat dotyczy kwestii polaryzacji przestrzeni badawczych, czyli skupiania uwagi badaczy bądź na elitach, bądź na grupach defaworyzowanych. Referent podkreślił tendencję pojawiającą się w badaniach „od ludzi sukcesu do sieci inkluzji”, gdzie główną rolę odgrywa właśnie występowanie lub brak więzi społecznych. Drugi dylemat ujął w postaci pytania: „demaskować czy projektować?”, czyli, w jaki sposób komunikować zdemaskowane fakty i mechanizmy. Trzeci dylemat natomiast skoncentrował wokół pytania: „analizować czy zmieniać?” i poddał pod rozważenie możliwość bycia jedynie obserwatorem lub bycia uczestnikiem zmian.

Popołudniowe wystąpienia młodych uczestników Szkoły poszerzały obszar naukowych refleksji i dyskusji. Magister Katarzyna Sygulska (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) wygłosiła referat dotyczący poczucia sensu życia u osób starszych. Także problematyce edukacji tej kategorii wiekowej był poświęcony referat dra Marcina Muszyńskiego (UŁ), zatytułowany *Zmiana pola znaczeń edukacji osób starszych*. Autor skoncentrował się w nim na szeroko rozumianych kwestiach metodologicznych prowadzonych przez siebie badań. Magister Alicja Szostkiewicz (UMK) zaprezentowała referat *Uczenie się w średniej dorosłości i jego uwarunkowania*, w którym pojawiły się ważne wątki dotyczące uwarunkowania procesów uczenia się i motywacji do dalszej edukacji ludzi dorosłych. Magister Anna Matusiak (UMK) zwróciła uwagę na zagadnienie kompetencji społecznych w referacie pt. *Indywidualne strategie rozwijania kompetencji społecznych studentów z wykorzystaniem portfolio*. Z kolei mgr Agnieszka Dragon (WSNS Pedagogium, Warszawa) scharakteryzowała uczestników mediacji w roli aktorów sceny społecznej.

Kolejny dzień LSAiP zainaugurowała prof. Joanna Kargul, kierownik Laboratorium Fotosyntezy i Paliw Słonecznych w Warszawie, która opowiedziała, jak prowadzone są zaawansowane badania biochemiczne i biofizyczne nad pierwotnymi procesami konwersji energii słonecznej w wysokostabilnych makromolekularnych kompleksach pigmentowo-białkowych i fotosystemach. Zwróciła uwagę, iż jej laboratorium zajmuje się konstrukcją fotoogniwi paliwowych zbudowanych z biologicznych i biomimetycznych katalizatorów do utleniania wody i wytwarzania tzw. paliw słonecznych (wodoru i odnawialnych paliw węglowych) pod wpływem absorpcji światła widzialnego. Prace te mają charakter interdyscyplinarny i prowadzone są w ramach międzynarodowego konsorcjum EuroSolarFuels/Solarfuel tandem, zrzeszającego osiem czołowych europejskich laboratoriów naturalnej i sztucznej fotosyntezy. Wyniki prowadzonych badań mogą wywołać wielkie zmiany na rynku energetycznym. Referat spotkał się z dużym zainteresowaniem, gdyż prof. Kargul – biolog i chemik z wykształcenia – włożyła wiele wysiłku, aby zainteresować humanistów swoim referatem i przybliżyć młodym badaczom społeczną problematykę i metodologię badań świata przyrody i techniki.

Problematyką mniej „egzotyczną” dla uczestników LSAiP zajęła się prof. Agnieszka Stopińska-Pająk (Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej) w referacie poświęconym polskim tradycjom instytucji edukacji dorosłych na Śląsku. Zwróciła uwagę, że w regionie tym obok tradycyjnej działalności oświatowej powstawały stosunkowo licznie poradnie, podejmowano także badania nad metodami pracy doradców oraz wydawano ogólnopolskie czasopismo *Psychotechnika*. Wskazała też na potencjalny obszar naukowej eksploracji, jakim byłaby historia polskiego poradnictwa na Śląsku.

Popołudniowe obrady wypełniły wystąpienia młodych uczestniczek. Doktor Iwona Górską (Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtuskach) poruszyła kwestie samooceny jako komponentu koncepcji tożsamości. Autorka podkreśliła, iż samoocena stanowi miarę zbieżności między „ja realne” a „ja

wyobrażone”, a jako najważniejszy mechanizm samooceny wskazała autowaloryzację. Doktor Monika Sulik (UŚ) w referacie *Andragogiczne inspiracje* przedstawiła symbolikę lekcji andragogiki „pod stołem”, wskazując na moc i znaczenie powrotu do przeszłości w andragogicznej refleksji.

Trzeci dzień obrad rozpoczął się „reaktywnym” panelem dyskusyjnym *Co w andragogice jest ważne, a w edukacji dorosłych najważniejsze?*, który poprowadził prof. Józef Kargul, a w którym wzięli udział prof. Tadeusz Aleksander (emerytowany prof. UJ), prof. Anna Walulik (Akademia Ignatianum w Krakowie), prof. Bogdan Idzikowski (UZ) oraz prof. Zofia Szarota (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie). Profesor Tadeusz Aleksander zwrócił uwagę na potrzebę uporządkowania bibliografii licznych publikacji z zakresu edukacji dorosłych. Wskazał, że w zakresie andragogiki takiego uporządkowania dokonał po raz pierwszy prof. Kazimierz Wojciechowski, klasyfikując 1100 książek publikowanych w latach 1900–1971. Od 1995 roku nie pojawiło się natomiast żadne zestawienie obejmujące publikacje z tego zakresu. Z kolei prof. Bogdan Idzikowski wskazywał na paradoksalny status andragogiki. W jego opinii andragogika może być określana jako dyscyplina „mega trend” z uwagi na współczesny rozwój społeczeństwa wiedzy. „Jednocześnie – argumentował – jej praktyczna obecność w środowisku społecznym jest niewielka”. Profesor Zofia Szarota podkreśliła, iż andragogika jest młodą nauką, zatem charakteryzuje się zmiennością i dynamicznością. To stanowi o jej sile i potencjale, ale także wiąże się z doświadczanymi przez andragogów trudnościami i pułapkami, wymaga zatem od nich edukacji permanentnej, a jej uprawianie jest swoistą edukacją w dorosłości. Profesor wskazywała w związku z tym na potrzebę troszczenia się o stałe porządkowanie przedmiotu i metod badań oraz używanej terminologii. Profesor Anna Walulik kontynuowała dyskusję nad zagadnieniem tożsamości andragogiki. Ponieważ tożsamość charakteryzuje się dynamicznością, oznacza to, że andragogika musi być nieustannie konstruowana. Analizowała andragogikę w kontekście funkcji ekspansywnej, stawiając pytanie: w jakim zakresie andragogika może być dyscypliną autonomiczną? Zwróciła uwagę, że pełniąc funkcję kreatywną, andragogika powinna przyszłościowo traktować doświadczenia dorosłych, a ze względu na jej funkcję „odwetową” – tożsamość ta powinna być cały czas ko-konstruowana. Profesor Józef Kargul podsumował panel dyskusyjny, mówiąc, iż ważna jest umiejętność sporządzania dokumentacji, kreślenia różnych wizji andragogiki, a także czerpania z innych dyscyplin naukowych. Ponadto ważna jest umiejętność wskazania wymiarów pragmatycznych andragogiki, w tym dostrzeżenie różnicy pomiędzy dorosłością a dojrzałością.

Spotkanie autorskie z prof. Krystyną Pańkowską (Uniwersytet Warszawski) rozpoczęło kolejną dyskusję, tym razem na temat erozji kanonu, co wpisuje się w kryzys kultury. Profesor podkreśliła, iż kanon, który już w starożytności opisywał zbiór wartości i był kojarzony z przekazem międzykulturowym, w istocie projektowany był dla przyszłych pokoleń. Zwróciła uwagę, iż kanon nie jest strukturą zamkniętą, że zmienia się wraz ze zmianą epoki. Wskazała na cechę wspólnotową

kanonu, jego funkcję komunikacyjną oraz funkcję „tożsamościową”. Profesor Pańkowska zwróciła także uwagę na ważny dylemat wielu współczesnych badaczy: czy bronić istnienia kanonu, czy też negocjować jego sens i znaczenie? Podała pod rozwagę, co mogłoby się zdarzyć, jeśli mielibyśmy zrezygnować z zastosowania kanonu, jak miałyby się odbywać międzypokoleniowy przekaz? Co byłoby jego nośnikiem? Postawione pytania zainicjowały liczne kularowe spory.

Kolejnym punktem Szkoły był blok wystąpień młodych naukowców. Studentka Nina Rapo (University of Rijeka/UMK) zaprezentowała referat *Andragogy in Croatia: past – present – future*, który przedstawiał charakterystykę rozwoju andragogiki w Chorwacji od lat 50. i 60. XX wieku. Autorka omówiła także aktualne problemy dyscypliny, z jakimi zmagają się w ojczyźnie, związane z brakiem podstaw prawnych funkcjonowania edukacji dorosłych oraz nietraktowaniem andragogiki jako niezależnej dyscypliny. Doktor Joanna Kłodkowska (DSW) poddała refleksji aspekty stawiania się badaczem terenowym. Ukazała, jak ten badacz sam staje się narzędziem swoich badań, niejako stosuje badanie „goes-in native”, wtapia się w proces badania, poprzez przebywanie z grupą będącą przedmiotem badań. Magister Natalia Anzulewicz-Pyzik (UMK) zaprezentowała referat temat *Przekaz dziedzictwa kulturowego w środowisku polskich emigrantów*, omawiając zagadnienia związane z czynnikami wpływającymi na kształtowanie się tożsamości kulturowej polskiego emigranta. Wiele dyskusji wzbudził referat mgr Aleksandry Litawy (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) *Motywy podejmowania i kontynuowania aktywności śpiewaczej w chórach amatorskich przez osoby dorosłe*, w którym autorka podjęła wątki motywacji do śpiewania w chórze w kontekście czynników społecznych, intelektualnych i personalnych.

Nieodłącznym elementem Szkoły był wyjazd studyjny, tym razem do mgr Krystyny Betiuk – artystki, która zajmuje się szeroko rozumianą edukacją twórczo-estetyczną i która od 15 lat prowadzi w Bukowicy pełną dzieł sztuki wiejską zagrodę, w starym, ponemieckim gospodarstwie. Dom mieszkalny połączyła z przestrzenią przeznaczoną dla twórczości i sztuki, czyli z „galerią, ekspozycją przedmiotów zabytkowych, z wyposażeniem użytkowym gospodarstwa domowego i wiejskiej zagrody, z hotelikiem dla uczestników projektów artystycznych, z pracowniami plastycznymi i miejscem spotkań towarzyskich i edukacyjnych. Zagroda wiejska państwa Betiuków w Bukowicy, to miejsce szczególne, w którym spotyka się sztuka z ekologią, ludzie z przyrodą, twórczość z pracą na roli, intelektualiści z miejscową ludnością, amatorzy z profesjonalistami”¹. Warsztaty prowadzone przez Krystynę Betiuk stały się okazją do spotkania przy jednym stole młodych doktorantów i doktorów, doświadczonych profesorów, stałych bywalców LSAiP, a także jej nowych uczestników. Oprócz licznych okazji do dyskusji pojawiła się możliwość realizacji autorskich prac plastycznych, a także tradycyjnego biesiadowania przy ognisku.

¹ Jest to fragment artykułu Bogdana Idzikowskiego (2012), pt. „Krystyna Betiuk” [w:] S. Słowińska, B. Idzikowski, M. Olejarz, M. Zadłużny, J. Dułęba (red.), *Inicjatywy i ludzie w kulturze lubuskiej. Nowe przestrzenie. Raport z badań*, <http://www.inicjatywyiludzie.wpsnz.uz.zgora.pl/raport.pdf>

Ostatni dzień Szkoły zdominował panel dyskusyjny o tym: *Co w poradownictwie jest ważne, a w poradnictwie najważniejsze?*, w której wzięli udział: prof. Alicja Kargulowa (DSW), prof. Alicja Czerkawska (DSW), prof. Elżbieta Siarkiewicz (DSW), dr Daria Zielińska-Pękał (UZ), dr Ewa Trębińska-Szumigraj (UZ) oraz dr Marcin Szumigraj (UZ). Profesor Kargulowa przedstawiła proces powstawania i kształtowania się młodej dyscypliny naukowej, jaką jest poradownictwo. Profesor A. Czerkawska, stawiała pytanie o potencjał poradownictwa, możliwość stania się dyscypliną samodzielną, wskazała „białe plamy” w badaniach poradowniczych, podkreśliła, iż poradnictwo grupowe jest zaniedbywane przez badaczy, ponadto nie jest odpowiednio rozpowszechnione w świadomości społecznej. Profesor E. Siarkiewicz starała się odpowiedzieć na pytania: Jak tworzone i podtrzymywane są poradnicze praktyki? Kim jest doradca? Jak „staje się” doradcą? Doktorzy uczestniczący w panelu prezentowali własne zainteresowania badawcze, wskazując na próby opisu społecznej rzeczywistości w perspektywie poradowniczej. Doktor D. Zielińska-Pękał mówiła na temat poradnictwa zapośredniczonego przez telewizję; dr E. Trębińska-Szumigraj opowiadała o poradniczych praktykach obserwowanych na Przystanku Woodstock. Z kolei dr M. Szumigraj wskazywał na potrzebę określenia, czym są warunki konieczne w świadczeniu pomocy, przy udziale których radzący się doświadczają zmian w swoim życiu, radzą sobie z trudnościami i rozwiązują dotyczące ich problemy. Poruszane przez panelistów treści wskazywały na zróżnicowanie i komplikowanie się współczesnego poradnictwa, co skutkuje wielością obszarów wartych badawczego zainteresowania.

Spotkanie autorskie z prof. Mieczysławem Malewskim (DSW), które odbyło się potem, dotyczyło granic andragogiki oraz granic w andragogice. Profesor podjął się rozważań nad obszarem edukacji nieformalnej, która zaczęła wypierać edukację formalną, szkolną, jawiąc się w postaci kultury popularnej i dyskursu społecznego. Podkreślił, iż każda edukacja jest wpisana w pewien istniejący ład, w pewną całość. Pola badawcze andragogiki i pedagogiki podlegają ciągłym restrukturyzacjaom i funkcjonują w oparciu o cztery aksjomaty związane z: pojęciem podmiotowości w nauce, ze scjentyzmem, z koncepcją rozumu oraz wiarą w postęp społeczny i rozwój moralny. Profesor Malewski w konkluzji zaznaczył, iż największą wartością każdej nauki jest zaangażowanie jej badaczy, które objawia się przede wszystkim w badaniach w działaniu (*action research*). W trakcie ich prowadzenia przestaje być kształtowany na drodze instytucjonalnej tzw. rozum podający, pojawia się natomiast wiedza emancypacyjna, co w rezultacie poszerza andragogikę o nowe obszary badawcze i gwarantuje jej ciągły rozwój.

Wystąpienia zamykające XVI Letnią Szkołę Andragogów i Poradowniców nawiązywały do pracy zawodowej referentów. Zostały wygłoszone trzy takie referaty: dra Pawła Kaźmierczaka (Akademia Ignatianum w Krakowie) pt. *Etyka zawodowa nauczyciela akademickiego w biodoksografii Dietrycha von Hilderbranda*; mgra Waldemara Szcześniaka (DSW Wrocław) pt. *Jednolitość celów szkoleniowych a różnorodność programowa (kształcenie kandydatów na oficerów WP)* i mgr Agnieszki

Lenarczyk (PUP Milicz i studium doktoranckie DSW) pt. *Profilowanie pomocy dla osób bezrobotnych*. Dotyczyły one kwestii kształcenia akademickiego, uprawianego przez dwóch pierwszych referentów, oraz pomocy dla osób bezrobotnych, którą świadczy Powiatowy Urząd Pracy swoim klientom. Pomimo że były to ostatnie wystąpienia i niektórzy myślami byli już w podróży, przyjęte zostały z dużym zainteresowaniem i wywołały żywą dyskusję.

Przebieg XVI LSAiP uświadamia, że tego typu spotkania mogą być dla ich uczestników sposobem na odnalezienie swojego miejsca w „świecie nauki”, w interakcjach z innymi, którzy swój czas poświęcają badaniom w obszarze andragogiki, poradownictwa oraz innych nauk społecznych i humanistycznych. Są one także przestrzenią publiczną i społeczną, w której można zweryfikować i negocjować swoją rolę pedagoga, andragoga, poradownicy-badacza. W roku 2015 Szkoła była również niezapomnianą okazją do stworzenia artefaktu kolejnego „miejsca pamięci” w naszej świadomości, jakim jest Zielona Góra z całą swoją serdecznością intencji.